PIERWSZA ŁAWKA · NAJCZĘSTSZE ZADANIA MATURALNE · PR · JĘZYK POLSKI · MATURA 2027 · POZIOM ROZSZERZONY

C. Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR

Matura 2027, poziom rozszerzony: dobór lektury obowiązkowej i innych utworów z różnych epok, kontekst funkcjonalny, periodyzacja, kompozycja problemowa, plan na 210 minut, poprawność języka – z pełnym wypracowaniem PR. Sześć kart: wzorcowe odpowiedzi i zasady oceniania CKE, trening, zadania na poziomie matury, zadania trudniejsze i test w grupach A i B – z kluczem i zasadami oceniania.

Karta	Temat	Zadania
1	**Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – jak rozwiązywać i jak oceni to CKE** Wzorcowe odpowiedzi, pułapki, rozgrzewka	4 zad. 13 pkt
2	**Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – trening** Zadania krok po kroku	6 zad. 21 pkt
3	**Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – zadania na poziomie matury** Polecenia i punktacja jak w arkuszach CKE 2025–2026	6 zad. 15 pkt
4	**Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – zadania trudniejsze** Dla ambitnych – nietypowe ujęcia tego samego typu	3 zad. 41 pkt
5	**Test: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – grupa A** 45 minut · 15 pkt	6 zad. 15 pkt
6	**Test: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – grupa B** 45 minut · 15 pkt	6 zad. 15 pkt

JAK KORZYSTAĆ Z ZESTAWU

- Karta 1 pokazuje, jak CKE ocenia ten typ zadań (co daje punkty, typowe uwagi z zasad oceniania) oraz wzorcowe odpowiedzi.
- Karty 2–4 prowadzą od treningu, przez zadania na poziomie matury, do zadań trudniejszych.
- Karty 5 i 6 to równoległy test (grupa A i B) z punktacją jak na maturze.
- Klucz zawiera odpowiedzi, przykładowe realizacje i zasady oceniania w stylu CKE 2026.
- Osobny plik „Powtórka" zbiera wzorce odpowiedzi, typowe błędy ze sprawozdań CKE i test „Sprawdź się".

Materiał oryginalny – żadne zadanie ani tekst nie jest kopią materiałów CKE. Podstawa programowa LO i technikum w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 1019). Wymagania: I.1.1, I.1.7, I.1.12, I.1.14, ZR I.2.4, III.1.3, III.1.6, III.2.5, III.2.7–III.2.10, II.4.1–II.4.2, IV.2. Częstość na maturze: trzy utwory (w tym lektura obowiązkowa) i jeden kontekst – w każdym temacie PR 2022–2026; KLIK PR: 44% (2025), 42% (2026). Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – jak rozwiązywać i jak oceni to CKE

Wzorcowe odpowiedzi, pułapki, rozgrzewka

KARTA 1/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 13 pkt

PRZYPOMNIJ SOBIE

- **Wymóg z polecenia PR:** lektura obowiązkowa (wskazana w temacie albo wybrana z listy) + inne utwory literackie – razem **trzy utwory** wykorzystane funkcjonalnie – oraz **jeden** wybrany kontekst. Od 2025 r. polecenie nie wymaga już utworów „z dwóch różnych epok", ale różnorodność epok, rodzajów i konwencji podnosi poziom argumentacji i świadczy o erudycji.

KLiK (0–16 pkt)	Utwory	Argumentacja i kontekst
13–16	trzy w pełni funkcjonalnie	16: bogata argumentacja, funkcjonalny kontekst, erudycja; niżej – argumentacja zadowalająca, kontekst tylko informacyjny albo powierzchowność
9–12	dwa w pełni, trzeci częściowo	jw. – od bogatej (12) do powierzchownej (9)
5–8	dwa w pełni, trzeci wcale ALBO jeden w pełni, dwa częściowo	jw. – od trafnej (8) do powierzchownej (5)
1–4	np. jeden w pełni i dwa słabo albo trzy częściowo	jw.
0	żaden utwór choćby częściowo funkcjonalnie	KLiK = 0 → także kompozycja i język = 0

- **Utwór „w pełni funkcjonalny" na PR** (uszczegółowienia 2026): w argumentacji omawiasz zjawisko z tematu w danym utworze, określasz jego funkcję i odwołujesz się zarówno do elementów struktury dzieła, jak i do problematyki. Przywołanie w formie streszczenia nie jest argumentem. Za każdy błąd rzeczowy odejmuje się 1 pkt w KLiK; błąd kardynalny (lektura czytana w całości, główne wątki, losy głównych bohaterów) oznacza 0 pkt za całą pracę.
- **Jak dobierać utwory:** 1) zjawisko z tematu musi w utworze **naprawdę** występować (groteska w *Tangu* – tak, w *Trenach* – nie); 2) znasz utwór w szczegółach (sceny, postacie, cytat); 3) utwory różnią się epoką, rodzajem albo konwencją – wtedy porównanie odsłania różne funkcje tego samego zabiegu; 4) lektura wskazana w temacie jest obowiązkowa i musi być omówiona analitycznie, nie lakonicznie. Gdy przywołasz więcej niż trzy utwory, egzaminator oceni trzy najlepiej wykorzystane (w tym lekturę), resztę – jako kontekst.
- **Czego nie uznaje się za utwór literacki:** komiksu, powieści graficznej, mangi, scenariusza filmowego, gry komputerowej – mogą być **kontekstem**. Utwory obcojęzyczne bez polskiego przekładu nie są ani utworem, ani kontekstem. Każda księga biblijna liczy się jako lektura obowiązkowa; mity spoza *Mitologii* Parandowskiego – tylko jako kontekst. W okresie przejściowym można odwoływać się także do lektur z listy 2018 drukowanej w arkuszu.
- **Kontekst funkcjonalny** = trafnie dobrany i **pogłębiający** rozważany problem; kontekst częściowo funkcjonalny = tylko informacja (data, tytuł, fakt), bez wniosku. Na PR szczególnie przydają się konteksty: teoretycznoliteracki (definicja konwencji, gatunku, typu narracji), historycznoliteracki (program epoki), filozoficzny, biograficzny, kulturowy (obraz, film, spektakl). Wzór zdania: *[kontekst] → co z niego wynika dla rozumienia zabiegu w utworze*.

Utwór (data)	Epoka wg podstawy	Uwaga
Hamlet, *Makbet* (ok. 1600–1606)	renesans	epoki wg ram historii literatury polskiej
Skąpiec (1668)	barok	choć bywa nazywany dziełem klasycyzmu francuskiego
Ojciec Goriot (1835), *Martwe dusze* (1842), *Pani Bovary* (1857)	romantyzm	powieść realistyczna, ale ramy czasowe romantyzmu polskiego
Zbrodnia i kara (1866)	pozytywizm	pułapka: realizm ≠ automatycznie pozytywizm – decyduje data
Dżuma (1947), *Rok 1984* (1949)	literatura lat 1945–1989	–

- **Kompozycja pracy PR**: wstęp (cytat lub definicja pojęcia z tematu, problem, teza albo hipoteza) → 3–4 akapity **problemowe** (każdy omawia jeden aspekt zjawiska, np. „groteska w kreacji postaci", „groteska w kompozycji", i przywołuje przykłady z dwóch utworów) → zakończenie (synteza wniosków, powrót do cytatu). Za strukturę (0–3 pkt) praca problemowa może dostać 3 pkt; praca zorganizowana częściowo lub wyłącznie formalnie („lektura po lekturze") – **najwyżej 2 pkt** (2 – poprawny podział; 1 – usterki w skali ogólnej albo w akapitach; 0 – usterki w obu). Brak łączników i niefunkcjonalne dygresje obniżają spójność (0–2 zaburzenia = 3 pkt).
- **210 minut – proponowany podział:** 20–30 min – wybór tematu, analiza, plan na brudno (teza, 3–4 aspekty, przykłady, kontekst); 120–140 min – pisanie na czysto; 20–30 min – liczenie wyrazów (min. 400) i korekta: ortografia (*nie*, *-by*, wielka litera), interpunkcja w zdaniach złożonych, powtórzenia, kalki. W 2026 r. zdający PR uzyskali w kryterium języka 25%, ortografii 32%, interpunkcji 26% – to punkty, które można odzyskać samą korektą.
- **Język pracy PR – błędy częste w wypracowaniach:** kontaminacje (*spełnia rolę* zamiast *pełni funkcję* / *odgrywa rolę*), nadużywanie *posiadać* (*bohater posiada cechy*), niepoprawne imiesłowowe równoważniki (*Czytając powieść, pojawia się pytanie*), potoczność (*dalej* zamiast *nadal*), pleonazmy (*cofać się do tyłu*), błędna odmiana nazwisk obcych. Wyrazów z tematu (np. *kreowanie*, *funkcja*) wolno używać wielokrotnie – ich powtórzenie nie jest błędem.

Podgląd • Pierwsza Ławka

PRZYKŁADY Z WYJAŚNIENIEM

Przykład 1. Temat: *Kreacja narratora a sposób odczytania świata przedstawionego.* Plan ucznia: I. *Lalka*. II. *Dżuma*. III. *Proszę państwa do gazu*. IV. Kontekst. Przebuduj go na plan problemowy.

I. Narrator, który wie więcej niż bohater – kieruje oceną czytelnika (narrator trzecioosobowy *Lalki*; kontrast: pamiętnik Rzeckiego). II. Narrator-świadek – nadaje opowieści wagę dokumentu (Rieux w *Dżumie*, relacja uczestnika w *Proszę państwa do gazu*). III. Narrator, który nie ocenia – przerzuca ocenę na czytelnika (Borowski; porównanie z komentującym Rzeckim). Kontekst teoretycznoliteracki wpleciony we wstęp i akapit I.

Jak myśleć: akapit organizuje **aspekt** problemu, a utwory są w nim przykładami; zmiana kolejności akapitów w planie liniowym niczego nie zmienia – w problemowym zmienia tok wywodu.

Przykład 2. Przekształć kontekst informacyjny w funkcjonalny: *„W czasach Wyspiańskiego modna była chłopomania."* (temat: przedmiot jako symbol, *Wesele*).

Kontekst historycznoliteracki – młodopolska chłopomania, fascynacja inteligencji wsią – pozwala zrozumieć, dlaczego w „Weselu" symbole narodowej sprawy trafiają do rąk chłopów: złoty róg, który gubi Jasiek, pokazuje, że zachwyt inteligencji ludem nie zbudował wspólnoty zdolnej do czynu.

Za co CKE daje punkt: kontekst pogłębia rozumienie zabiegu (symbolu), a nie tylko informuje o epoce.

Przykład 3. Dobierz trzy utwory i kontekst do tematu *Ironia jako sposób kreowania świata przedstawionego i jej funkcja.*

Satyra Krasickiego (*Do króla*, oświecenie) – ironia satyryczna: pozorne zarzuty kompromitują krytyków króla; *Lalka* (pozytywizm) – ironia autora wobec narratora (Rzecki); *Tango* (lit. 1945–1989) – ironia i groteska wobec wszystkich racji. Kontekst filozoficzny: ironia sokratejska – udawana niewiedza, która zmusza rozmówcę do myślenia; pokazuje, że ironia od początku była metodą dochodzenia do prawdy, nie tylko kpiną.

Jak myśleć: trzy epoki, trzy funkcje ironii (satyra, dystans, kompromitacja) – materiał na porównanie, nie na wyliczankę.

Przykład 4. Popraw zdanie z pracy: *„Czytając zakończenie Lalki, pojawia się pytanie, czy Wokulski posiada jeszcze jakieś złudzenia."*

Czytając zakończenie „Lalki", zadajemy sobie pytanie, czy Wokulski ma jeszcze jakieś złudzenia. Błędy: imiesłowowy równoważnik zdania wymaga tego samego wykonawcy czynności co orzeczenie (to my czytamy – my zadajemy pytanie); *posiadać* w odniesieniu do cech i uczuć zastępujemy czasownikiem *mieć*; tytuł w cudzysłowie.

ZADANIA

Zadanie 1. Przyporządkuj utwory do epok według periodyzacji z podstawy programowej. Wpisz literę: a) romantyzm, b) pozytywizm, c) renesans, d) literatura lat 1945–1989. ___ / 4 pkt

1. *Pani Bovary* (1857)	a) romantyzm
2. *Zbrodnia i kara* (1866)	b) pozytywizm
3. *Hamlet* (ok. 1600)	c) renesans
4. *Dżuma* (1947)	d) literatura lat 1945–1989

1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___

Zadanie 2. Oceń prawdziwość zdań o zasadach oceniania wypracowania PR. Wpisz P (prawda) albo F (fałsz). ___ / 4 pkt

1. Powieść graficzną można przywołać jako kontekst, ale nie jako utwór literacki.	**P**	**F**
2. Jeśli uczeń omówi pięć utworów, egzaminator oceni trzy najlepiej wykorzystane.	**P**	**F**
3. Kontekst, który tylko podaje datę lub fakt, jest wykorzystany w pełni funkcjonalnie.	**P**	**F**
4. Układ „lektura po lekturze" to organizacja problemowa.	**P**	**F**

Zadanie 3. Który kontekst jest wykorzystany funkcjonalnie w pracy o otwartym zakończeniu utworu? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. Kompozycja otwarta nie rozstrzyga losu bohatera, więc przerzuca na czytelnika odpowiedzialność za wniosek – jak w *Lalce*.

B. Bolesław Prus urodził się w Hrubieszowie w 1847 roku.

C. W 1878 roku obradował kongres berliński.

D. Na podstawie *Lalki* nakręcono w PRL film fabularny.

Zadanie 4. Uzupełnij zdania liczbami lub wyrazami z ramki. ___ / 4 pkt

400 300 dwa 1 jeden trzy

1. Wypracowanie PR musi liczyć co najmniej _____ wyrazów.
2. Do pełnej realizacji tematu wystarczą _____ argumenty.
3. Za każdy błąd rzeczowy odejmuje się _____ pkt w kryterium kompetencji literackich i kulturowych.
4. Na PR wymagany jest _____ wybrany kontekst.

Podgląd • Pierwsza Ławka

Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – trening

Zadania krok po kroku

KARTA 2/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 21 pkt

Zadanie 1. Ułóż z podanych elementów plan problemowy części zasadniczej. Wpisz numery elementów przy trzech aspektach tematu. ___ / 3 pkt

Temat: *Zakończenie utworu jako klucz do jego sensu.*

1) śmierć Antygony i klęska Kreona w *Antygonie*; 2) nieznany los Wokulskiego w *Lalce*; 3) tango Edka i Eugeniusza w *Tangu*; 4) kara spadająca na Makbeta w *Makbecie*; 5) scena egzekucji przerwana w pół gestu w *Kordianie*; 6) chocholi taniec w *Weselu*.

Zadanie 2. Dopisz do każdego kontekstu zdanie, które pokaże, co z niego wynika dla interpretacji. Temat: *Kreacja narratora a sposób odczytania świata przedstawionego.*
a) filozofia egzystencjalizmu (wobec *Dżumy*); b) program powieści realistycznej (wobec *Lalki*); c) doświadczenie obozowe autora (wobec *Proszę państwa do gazu*). ___ / 3 pkt

Zadanie 3. Przyporządkuj zdania z wypracowań do właściwej kolumny. Wpisz je do tabeli. ___ / 6 pkt

Kordian przyjeżdża do Londynu, potem do Włoch i na Mont Blanc.
Podróż Kordiana jest ciągiem rozczarowań, które zamieniają młodzieńczy zapał w gotowość do czynu – kompozycja stacyjna buduje dojrzewa
Filozofia Hegla, widząca w tragedii zderzenie dwóch racji, pozwala zobaczyć, że Antygona i Kreon są zarazem słuszni i winni.
Antygona grzebie brata, a Kreon skazuje ją na śmierć.
Przemiana Makbeta z wodza w tyrana pokazana w kolejnych zbrodniach sprawia, że widz śledzi mechanizm upadku, a nie tylko jego skutek.
Chłopomania pomaga zrozumieć, dlaczego w *Weselu* symbol narodowej sprawy trafia do rąk Jaśka.

streszczenie	analiza (zabieg i funkcja)	kontekst funkcjonalny

Zadanie 4. Oceń, czy uczeń wykorzystał *Kordiana* funkcjonalnie. Uzasadnij ocenę i dopisz jedno zdanie, które poprawi akapit. ___ / 3 pkt

Na końcu dramatu Kordian ma zostać rozstrzelany. Adiutant jedzie z ułaskawieniem, a oficer podnosi rękę. Nie wiadomo, co się stało. Słowacki był romantykiem, dlatego zakończenie jest smutne.

Podgląd • Pierwsza Ławka

Test: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – grupa B

45 minut · 15 pkt

KARTA 6/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 15 pkt

Zadanie 1. Który kontekst najtrafniej pogłębi pracę na ten temat? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. filozoficzny: sokratejska metoda dialogu – rozmowa jako droga do prawdy, w której pytania obnażają pozorną wiedzę

B. historyczny: *Rozmowa Mistrza Polikarpa* zachowała się w rękopisie z XV wieku

C. biograficzny: autor *Rozmowy* pozostaje anonimowy

D. kulturowy: w średniowieczu powstawały kroniki pisane po łacinie

Zadanie 2. Zaplanuj dobór utworów: zapisz, co omówisz w *Rozmowie Mistrza Polikarpa*, wskaż **dwa inne utwory i kontekst. Uzasadnij każdy wybór.** ___ / 4 pkt

Dialog jako sposób kreowania świata przedstawionego i jego funkcja w utworze literackim.
W pracy odwołaj się do: *Rozmowy Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (fragmentów); innych utworów literackich; wybranego kontekstu.

Zadanie 3. Ułóż plan problemowy części zasadniczej: **trzy aspekty zagadnienia, a przy każdym dwa utwory, które w nim porównasz.** ___ / 3 pkt

Zadanie 4. Oceń, czy uczeń wykorzystał utwór funkcjonalnie. Uzasadnij ocenę, odwołując się do kryteriów CKE. ___ / 3 pkt

W „Rozmowie Mistrza Polikarpa ze Śmiercią" Śmierć przychodzi do mistrza i rozmawia z nim. Wymienia różne stany, które zabija. To pokazuje, że wszyscy umrą.

Zadanie 5. Wskaż i popraw **trzy błędy w podanym fragmencie: dwa językowe i jeden interpunkcyjny.** ___ / 3 pkt

Czytając dialog Polikarpa ze Śmiercią, pojawia się groza. Utwór dalej bawi czytelników ponieważ Śmierć jest przedstawiona groteskowo.

Zadanie 6. Przeczytaj zdania o zasadach oceniania wypracowania PR. Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. ___ / 1 pkt

1. Każdą księgę biblijną uznaje się za lekturę obowiązkową.	**P**	**F**
2. Utwór obcojęzyczny bez polskiego przekładu może być w pracy kontekstem.	**P**	**F**
3. Błąd kardynalny oznacza 0 pkt za całe wypracowanie.	**P**	**F**

Podgląd • Pierwsza Ławka

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Matura 2027 z polskiego (poziom rozszerzony) – najczęstsze zadania: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR

Podgląd pokazał 5 z 15 stron. Pełna wersja: 15 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – jak rozwiązywać i jak oceni to CKE – 4 zadania, 13 pkt
- Karta 2: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – trening – 6 zadań, 21 pkt
- Karta 3: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – zadania na poziomie matury – 6 zadań, 15 pkt
- Karta 4: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – zadania trudniejsze – 3 zadania, 41 pkt
- Karta 5: Test: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – grupa A – 6 zadań, 15 pkt
- Karta 6: Test: Trzy utwory i kontekst – kompozycja pracy PR – grupa B – 6 zadań, 15 pkt Karta 1 pokazuje, jak CKE ocenia ten typ zadań, i wzorcowe odpowiedzi.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/matura-2027-polski-rozszerzona-najczestsze-zadania-c-trzy-utwory-i-kontekst-kompoz